

PUSZTAI GABRIELLA – SZIGETI FRUZZSINA (SZERK.):
 LEMORZSOLÓDÁS ÉS PERZISZTENCIA A FELSŐOKTATÁSBAN
 (DEBRECENI EGYETEMI KIADÓ, 2018.)

Kristóf Zsolt: Felsőoktatási kutatások a lemorzsolódás témakörében

Hazánkban a lemorzsolódási mutatók az alapképzés területén a 40%-ot is elérik. Akár ez az egyetlen adat is elég lenne annak a következtetésnek a levonásához, hogy a fogalom relevanciája megkérdőjelezhetetlen. Számtalan egyéb körülmény is ezt támasztja alá, ennek ellenére a lemorzsolódással kapcsolatos kutatások nem mondhatók elég gyakornak, a téma komolysága és kézzelfoghatósága sokkal több tanulmány megjelenését feltételezné. A fentiek alapján jelen könyv megjelenése hiánypótlónak tekinthető.

A kötet harminchét szerző munkáját tartalmazza, összesen tizennyolc tanulmányt olvashatunk, melyeket három nagy fejezetbe csoportosítottak. Az első fejezet *A lemorzsolódás fogalmának interpretációi* címet kapta, s öt dolgozatot találunk itt. Ezekben elsősorban az elméleti megközelítésekre, a definíciók tisztázásával kapcsolatos gondolatokra fókuszáltak az alkotók. A második, *Védőfaktorok* elnevezésű fejezetben olvasható hat tanulmányban érdekes, másutt kevésbé szóba kerülő meg-

oldások is felbukkannak a lemorzsolódás elleni fellépéssel kapcsolatban. Végezetül a zárófejezet, melynek címe *Lemorzsolódás területi és intézményi metszetben*, hét olyan munkát tartalmaz, melyek konkrét helyszínek, intézmények jól körülhatárolható adataira koncentrálnak.

Recenziómban a szóban forgó könyvből fejezetenként két dolgozatot mutatok be. Ezekben olyan részletek, jellemzők, eredmények kerülnek terítékre, amelyeket személy-

szerint izgalmasnak, átgondolandónak érzek.

A fogalmi interpretációkkal kapcsolatos tanulmányok között található Demeter-Karászi Zsuzsanna, Pally Katalin és Tóth Dorina Anna komparatív elemzése, melyben a szerzők a hallgatói jogviszony megszűnésének különböző eseteit, lehetőségeit vizsgálják és hasonlítják össze magyarországi, valamint határon túli kisebbségi magyar felsőoktatási intézményeket alapul véve. A kutatás a magyar szabályozások hatókörén túl a Kárpátalja és Erdély területein működő felsőoktatási intézeteket célozza. A szerzők arra a következtetésre

a lemorzsolódási mutatók
 az alapképzés területén
 a 40%-ot is elérik

jutottak, hogy a három tematizált országban igen hasonlóak a hallgatói jogviszony megszűnésének lehetséges okai. Mindhárom országra igaz, hogy a hallgató saját kérésére elindíthatja hallgatói jogviszonyának megszüntetését. A kutatások alapján úgy tűnik, hogy a hallgatók megtartására leginkább Romániában törekednek, úgy tűnik, itt a legnehezebb „kizuhanni” egy egyetemről vagy egy főiskoláról. Ukrajna a másik végletet képviseli, hiszen szigorú hallgatói jogviszonyt szabályozó törvény van hatályban. A hallgató már akkor is elveszíti jogviszonyát, ha egy hónapos hiányzását nem tudja igazolni. Magyarország a kettő között foglal helyet, hiszen például a tanulmányi eredménytelenséget sem kíséri feltétlenül jogviszonyvesztés.

Csók Cintia, Dusa Ágnes Réka, Hrabéczy Anett, Novák Ildikó, Demeter-Karászi Zsuzsanna, Ludescher Gabriella, Markos Valéria és Németh

Dóra kvalitatív megközelítést alkalmazva vizsgálták a hallgatói lemorzsolódás egyes tényezőinek hatásait. A tényezők között megtalálható a családi háttér, az esetleges korábbi tanulmányok, a pályaválasztás, a tanulás melletti munkavállalás, a társas kapcsolatok, valamint az egészségmagatartás mikéntje is. A kutatás félig strukturált interjúkat vett alapul, melyeket a felsőoktatásból már lemorzsolódott, vagy ezen veszélynek kitett fiatal felnőttekkel készítettek. Izgalmas eredmény, hogy az interjúelemzés során nem volt érdemben tetten érhető a szülők társadalmi pozícióinak, kulturális státuszainak, valamint a családon belüli érzelmi és szociális viszonyoknak a lemorzsolódás esélyére gyakorolt hatása. A tanulmányok mellett végzett munkavállalásra emellett jellemző volt, hogy a munka jellege legtöbbször

nincs összefüggésben a tanulmányok jellegével. Ennek következtében nem fejt ki megtartóerőt a felsőoktatási tanulmányok befejezése érdekében. A társas körülmények ugyanakkor komoly hatást gyakoroltak az egyének életútjára; a lemorzsolódással kapcsolatban a szerzők a párkapcsolat esetében találtak példát. A pályaválasztásra ható külső tényezők közül pedig a munkaerő-piaci szükséglet, a családi befolyás, az iskola hatása és a földrajzi távolság emelhető ki.

A védőfaktorokra koncentráló második fejezet első tanulmányában Pusztai Gabriella professzor mutat rá arra, hogy a bolognai reform struktúraváltása nem csillapította a magas lemorzsolódási mu-

a bolognai reform struktúraváltása nem csillapította a magas lemorzsolódási mutatókat

tatókat. Kiemeli, hogy Magyarországon az alapképzésben részt vevő hallgatók körülbelül 40%-a, a mesterképzésben tanulók körülbelül 20%-a úgy hagyja el a felsőoktatást, hogy nem szerez végzett-

séget. A fenti adatok alapján nyilvánvaló, hogy a lemorzsolódás jelenségével szakértői szinten foglalkozni sürgetően fontos tevékenység. Az elemzés során a szerző a Debreceni Egyetem kutatási pályázata keretében létrejött *A hallgatói eredményességre gyakorolt intézményi hatás* nevű adatbázist vette alapul, amelynek összeállításához összesen 2017 hallgató adatait használták fel a kutatók, s amelyben a lemorzsolódás kockázatát kilenc itemből álló skálával mérték. A vizsgálat számos eredménye közül a következők a leginkább kiemelkedők:

- Azokat a hallgatókat, akik korábban már hagytak félbe képzést, az átlagnál jobban veszélyezteteti az aktuális képzés sikertelen abbahagyása.
- A szigorúbb követelményeket támaztó, szelektívebb intézmények hallgatói kitar-

többan törekszenek tanulmányaik sikeres befejezésére.

- A női hallgatók kevésbé hajlamosak a lemorzsolódásra, mint férfi társaik.
- Az anyagi jólét fennállása inkább mérsékeli, mint támogatja a diplomaszerezés iránti elkötelezettséget.
- Az oktatókkal és a szülőkkel fenntartott erős kapcsolatok, sokoldalú kontaktusok csökkentik a lemorzsolódási rizikót.

A fejezet egy másik dolgozatában Fényes Hajnalka, Markos Valéria és Pusztai Gabriella arra a kérdésre kívánt választ találni, hogy a végzett civil aktivitásnak van-e hatása a lemorzsolódásra. Védelmet jelent-e a lemorzsolódás ellen, vagy ellenkezőleg, a tanulási időt csökkentve emeli-e annak esélyét? A kvantitatív kutatás körébe 1792 hallgatót sikerült bevonni.

Amellett, hogy nem bizonyosodott be, miszerint azok a fiatalok, akik aktívabb állampolgárok, sokkal elkötelezettebbek tanulmányaik iránt és kevésbé fognak lemorzsolódni, az sem igazolódott, hogy a civil aktivitás elvonná a hallgatókat a tanulástól. Az adatok alapján az is egyértelművé vált, hogy a jobb gazdasági, kulturális és társadalmi helyzetű tanulók nincsenek jobban elkötelezve tanulmányaik befejezése mellett, mint a rosszabb helyzetű társaik. A szerzők rámutatnak arra, hogy a szülőkkel kialakított és fenntartott erős kapcsolatnak jótékony hatása van a lemorzsolódás elkerülésére.

A záró fejezet területi és intézményi megközelítésre koncentráló munkái közül kiemelve: Polónyi István professzor azon fiatalok felsőoktatásba kerülésének jellemzőit vizsgálja, akik hátrányos helyzetű régiókban élnek. A vizsgálathoz a felsőoktatási

felvételi adatbázis 2010-es, 2013-as és 2016-os adatai szolgáltak alapul. Az elemzést a leghátrányosabb húsz kistérségre, illetve járásra végezte el a szerző. Kiderült mindenekelőtt, hogy a vizsgált időintervallumban a hátrányos térségekből a felsőoktatásba bejutók aránya az összes felvett hallgatóhoz viszonyítva az osztatlan képzés kivételével minden képzési szinten csökkent. Az alapképzés szektorában 2016-ban az agrár-, a közigazgatási, a rendészeti és katonai és a pedagógusképzési területeken a legkiemelkedőbb a hátrányos helyzetű régiókból érkezők aránya. Az osztatlan képzésben ugyanekkor az átlaghoz viszonyítva a pedagógusképzés területén található a

legtöbb hátrányos helyzetű kistérségben élő fiatal. Figyelemre méltó tény, hogy 2016-ra minden képzési szint tekintetében a Debreceni Egyetem lett az az intézmény, amely a legmagasabb arányban fogadja be a leginkább

hátrányos helyzetű kistérségekben élő fiatalokat a felsőoktatási képzésbe.

Fónai Mihály professzor dolgozatában a Debreceni Egyetemen vizsgálta a lemorzsolódás jelenségét. Már a bevezetőben szembesülünk a lemorzsolódás egy rendkívül sarkalatos jellemzőjével: az okok *multidimenzionális jellegűek*. A tanulmány értelmezési keretét is ez a multidimenzionális megközelítés jellemzi. A Debreceni Egyetem hallgatóiból álló 1352 fős mintát alapul vevő kutatás eredményei a következők: A szülők iskolai végzettsége és a nemek szerinti hovatartozás nem gyakorol szignifikáns hatást a lemorzsolódásra, ugyanakkor a család anyagi helyzete és a pénzügyi nehézségek igen. A szakirodalom jellemző állításaiival szemben a tanulmányi eredménynek nincs mérhető hatása a lemorzsolódásra, a hallgatók

az anyagi jólét fennállása inkább mérsékeli, mint támogatja a diplomaszerezés iránti elkötelezettséget

sokszor valós teljesítményük ellenére, más okok következtében morzsolódhatnak le. A levelező hallgatók körét alapul véve a munkavállalás inkább elősegíti, a nappalisok tekintetében viszont veszélyezteti a tanulmányok folytonosságát, méghozzá kiemelten komoly rizikót jelentve.

Összefoglalásként egyrészt megfogalmazható, hogy a *Lemorzsolódás és perzisztencia a felsőoktatásban* című könyv minden oktató számára ajánlható. Ugyanis nemcsak a témakörrel foglalkozó kutatók találnak majd benne értékes információkat, gondolatébresztő teóriákat és hatékony meg-

oldásokat, hanem mindazok, akik akár a felsőoktatás, akár a közoktatás területén állnak katedrára, és ebből adódóan nap mint nap szembesülnek a lemorzsolódás veszélyének égető gondjával.

Más részről hasonló haszonnal forgathatják majd ezt a hiánypótló könyvet mind a tanulók, mind pedig szüleik, többek között azért, mert olyan tényeket és konkrétumokat, illetve ajánlásokat tartalmaz, melyek átgondolása megkönnyíti a lemorzsolódás felé vezető útra lépés első jeleinek felismerését.

megkönnyíti a
lemorzsolódás felé vezető
útra lépés első jeleinek
felismerését

